

УДК 341.1/8+349.2

Оксана Мельник,*аспірант кафедри муніципального права
та адміністративно-правових дисциплін**Навчально-наукового інституту права імені Іоаннікія Малиновського
Національного університету «Острозька академія»*

ЄВРОПЕЙСЬКА СОЦІАЛЬНА ХАРТІЯ У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті досліджуються ключові та фундаментальні аспекти, пов'язані з дією на території України Європейської соціальної хартії. Наголошено на важливості врахування європейського досвіду та практики у розвитку сучасної моделі соціального забезпечення. Досліджено сутнісні та змістові аспекти Європейської соціальної хартії. Зроблено висновки та пропозиції, зокрема, наголошено на основних тенденціях розвитку законодавства про соціальне забезпечення в умовах євроінтеграційних процесів.

Ключові слова: соціальне забезпечення, соціальна політика, джерела права соціального забезпечення, міжнародні соціальні стандарти, імплементація норм європейського соціального права, європейські соціальні стандарти, законодавство про соціальне забезпечення.

Серед пріоритетів проголошених в Україні соціальних реформ – утворення новітнього законодавства про соціальне забезпечення, яке б урахувало міжнародні та європейські стандарти, що відповідає процесам інтеграції нашої держави до європейського співтовариства. Європейські інтеграційні процеси викликані сучасними тенденціями підвищення ефективності системи соціальних прав [1, с. 17-18] через призму посиленої співпраці України із Радою Європи, державами-членами ЄС [2; 3; 4] та спрямовані на розбудову сучасної системи соціального забезпечення [5, с. 537-540].

Слід наголосити, що згідно зі ст. 9 Конституції України «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України» [6]. За своєю суттю міжнародні договори України покликані акумулювати та розвивати міжнародний досвід та практику. Важливість соціального вектору розвитку європейського співтовариства пов'язана з історичною необхідністю подолання негативних соціальних наслідків повоєнного періоду в Європі та необхідністю реагування на соціальні виклики, пов'язані зі старінням та інвалідизацією населення європейського континенту. Такі загрозові тенденції повною мірою стосуються й України [7].

З правової точки зору, європейський досвід у сфері соціального забезпечення спрямований на: 1) гуманізацію та безбар'єрність суспільства та держави; 2) високий рівень со-

ціальних стандартів; 3) доступність та ефективність пенсій, допомог та послуг; 4) ефективність правового регулювання.

Із необхідністю вирішення низки соціальних завдань, які постали перед державами-членами Ради Європи пов'язано ухвалення у м. Турині 18.10. 1961 Європейської соціальної хартії (набрала чинності 25.02.1965) (далі – Хартія) [8]. Вже у Преамбулі Хартії зазначено, що її підписано «враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням домовилися забезпечити своєму населенню громадянські та політичні права і свободи, визначені в цих документах, враховуючи, що здійснення соціальних прав повинно бути забезпечене без будь-якої дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, віросповідання, політичних переконань, національної належності чи соціального походження, сповнені рішучості спільно зробити все можливе для підвищення життєвого рівня та поліпшення соціальної забезпеченості як міського, так і сільського населення шляхом використання відповідних установ і здійснення відповідних заходів». Процес реалізації положень Хартії зумовив її перегляд. 3 травня 1996 р. державами-членами Ради Європи було переглянута Європейську соціальну хартію (далі – ЄСХп) [9]. Ратифікація ЄСХп на підставі Закону України «Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої)» [10] надала якісно нового імпульсу со-

ціальним демократичним змінам в Україні. У юридичній літературі підкреслюється, що слід використовувати пропозиції Ради Європи щодо заміни ЄСХ 1961 р. Європейською соціальною хартією (переглянутою), про що зазначено у Преамбулі цього акта. ЄСХп містить найбільш широкий, загально визнаний державами-членами Ради Європи перелік соціальних та економічних прав людини, а також передбачає більш широку варіантність вибору зобов'язань для Договірних Сторін [11, с. 7].

Ратифікація Верховною Радою України ЄСХп означає, що необхідно зробити такі кроки: дотримання та виконання взятих на себе Україною соціальних зобов'язань; належна та конструктивна імплементація закладених у ЄСХ європейських соціальних стандартів; формування новітнього законодавства про соціальне забезпечення із урахуванням норм ЄСХп. Разом із тим позитивні декларативні наміри не були трансформовані у новітню та якісну модель соціального забезпечення. Головним чином це пов'язано з такими факторами, як: 1) відсутність єдиного та чіткого урядового плану соціальних реформ та розвитку законодавства про соціальне забезпечення; 2) відсутність єдиного та чіткого урядового плану щодо імплементації міжнародних та європейських соціальних стандартів; 3) відсутність достатньої політичної та правової культури щодо розв'язання стратегічних соціальних завдань; 4) відсутність належної взаємодії інституцій державної влади та громадянського суспільства з питань розвитку законодавства про соціальне забезпечення; 5) відсутність системного та якісного державного управління у соціальній сфері; 6) наявність складного та суперечливого законодавства про соціальне забезпечення; 7) відсутність належних механізмів щодо соціально-правової експертизи законопроектів на предмет відповідності нормам міжнародного та європейського соціального законодавства; 8) відсутність ефективного моніторингу дотримання європейських соціальних стандартів; 9) відсутність достатніх механізмів звітування та інформування суспільства про розвиток законодавства про соціальне забезпечення.

Метою наукової статті є науково-теоретичне дослідження сутності, ознак Європейської соціальної хартії у системі джерел права соціального забезпечення в умовах сьогодення. У юридичній літературі зазначена проблематика частково розглядалася у працях таких вчених-юристів, як: В. М. Андрійв, Н. Б. Бологіна, С. Я. Вавженчук, В. С. Венедіктов, С. В. Венедіктов,

С. В. Вишновецька, Т. З. Герасимів, І. В. Зуб, І. П. Жигалкін, М. І. Іншин, В. Л. Костюк, С. С. Лукаш, А. Р. Мацюк, В. П. Мельник, П. Д. Пилипенко, С. В. Попов, С. М. Прилипко, О. І. Процевський, С. М. Синчук, Б. І. Сташків, О. В. Тищенко, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишева, М. М. Шумило, Л. П. Шумна, В. І. Щербина, О. М. Ярошенко та ін. Водночас утвердження ефективної моделі соціального забезпечення, розвиток відповідної системи джерел потребує належної оцінки, дослідження європейської соціальної практики та досвіду. Сучасний етап здійснення в Україні системних демократичних, соціальних реформ, засвідчує важливу та ключову роль ЄСХп у контексті формулювання та конструювання новацій та змін, які б засвідчили об'єктивну необхідність якісних соціальних перетворень.

Насамперед слід наголосити, що ЄСХп є одним з основоположних міжнародно-правових актів, які належать до системи джерел права соціального забезпечення. Принагідно відзначимо, що Закон України «Про міжнародні договори України» [12] встановлює, що міжнародний договір України укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо). Подібні підходи знаходять свій вираз у доктрині трудового права та права соціального забезпечення [13, с. 71-75], [14, с. 113-118].

З правової точки зору ЄСХп містить такі основні змістові особливості. По-перше, декларує право на охорону здоров'я (ст. 11), за яким Сторони зобов'язуються самостійно або у співробітництві з громадськими чи приватними організаціями вживати відповідних заходів для того, щоб, окрім іншого: усунути, у міру можливості, причини слабкого здоров'я; забезпечити діяльність консультативно-просвітницьких служб, які б сприяли поліпшенню здоров'я і підвищенню особистої відповідальності у питаннях здоров'я; запобігати, у міру можливості, епідемічним, ендемічним та іншим захворюванням, а також нещасним випадкам. По-друге, визначає право на соціальне забезпечення (ст. 12), за яким Сторони зобов'язуються: започаткувати систему соціального забезпечення або підтримувати її функціонування; підтримувати систему соціального забезпечення на задовільному рівні, принаймні на такому, який дорівнює рівню, необхідному для

ратифікації Європейського кодексу соціального забезпечення; докласти зусиль для поступового піднесення системи соціального забезпечення на більш високий рівень; вживати заходів шляхом укладання відповідних двосторонніх і багатосторонніх угод або в інший спосіб і відповідно до умов, визначених у таких угодах, для забезпечення: а) рівності між їхніми власними громадянами та громадянами інших Сторін у тому, що стосується прав на соціальне забезпечення, включаючи збереження пільг, які надаються законодавством про соціальне забезпечення, незалежно від пересування захищених осіб по територіях держав Сторін; б) надання, збереження та поновлення прав на соціальне забезпечення такими засобами, як сумарний залік періодів страхування або роботи, що були здійснені за законодавством кожної зі Сторін. По-третє, встановлює право на соціальну та медичну допомогу (ст. 13), за яким Сторони зобов'язуються: забезпечити, щоб будь-якій малозабезпеченій особі, яка неспроможна отримати достатніх коштів своїми власними зусиллями або з інших джерел, зокрема за рахунок допомоги по соціальному забезпеченню, надавалась належна допомога, а у разі захворювання забезпечувався догляд, якого вимагає стан її здоров'я; забезпечити, щоб політичні або соціальні права осіб, які отримують таку допомогу, на цій підставі не обмежувалися; передбачити, що кожна людина може отримувати у відповідних державних чи приватних службах такі поради та персональну допомогу, які можуть бути необхідними для запобігання виникненню особистого або сімейного нужденного становища, для його подолання чи полегшення; застосовувати положення пунктів 1, 2 і 3 цієї статті на засадах рівності між своїми громадянами та громадянами інших Сторін, які на законних підставах перебувають на території їхніх держав, відповідно до своїх зобов'язань за Європейською конвенцією про соціальну та медичну допомогу, яка була підписана у Парижі 11 грудня 1953 року. По-четверте, декларує право на користування послугами соціальних служб (ст. 14), за яким Сторони зобов'язуються: сприяти функціонуванню служб або створювати служби, які, завдяки використанню методів соціальної роботи, сприяли би підвищенню добробуту і розвитку як окремих осіб, так і груп осіб у суспільстві, а також їхній адаптації до соціального середовища; заохочувати окремих осіб та добровільні або інші організації до участі у створенні та функціонуванні таких служб. По-п'яте,

передбачає право осіб з інвалідністю на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства (ст. 15), за яким Сторони зобов'язуються, зокрема: вжити необхідних заходів для забезпечення особам з інвалідністю орієнтування, освіти та професійної підготовки, коли це можливо, у межах загальних програм або, коли це видається неможливим, у державних або приватних спеціалізованих закладах; сприяти їх доступу до роботи усіма засобами, які можуть заохочувати роботодавців приймати на роботу осіб з інвалідністю й утримувати їх у звичайному виробничому середовищі та пристосовувати умови праці до потреб осіб з інвалідністю, або, коли це видається неможливим у зв'язку з інвалідністю, шляхом облаштування або створення спеціальних робочих місць з урахуванням ступеня інвалідності. У деяких випадках такі заходи можуть вимагати використання спеціалізованих служб працевлаштування та надання допомоги; сприяти їхній всебічній соціальній інтеграції та участі у житті суспільства, зокрема, шляхом вжиття заходів, включаючи технічну допомогу, що спрямовані на усунення перешкод для спілкування і пересування і що надають доступ до транспорту, житла, культурної діяльності і відпочинку. По-шосте, декларується право сім'ї на соціальний, правовий та економічний захист (ст. 16), за яким Сторони зобов'язуються сприяти економічному, правовому та соціальному захисту сімейного життя такими засобами, як соціальна допомога та допомога сім'ям з дітьми, фіскальні заходи, надання сім'ям житла, допомога щойно одруженим та інші відповідні засоби. По-сьоме, передбачає право дітей та підлітків на соціальний, правовий та економічний захист (ст. 17), за яким, Сторони зобов'язуються самостійно або у співпраці з громадськими і приватними організаціями вживати всіх відповідних і необхідних заходів для: а) забезпечення дітям і підліткам, з урахуванням прав і обов'язків їхніх батьків, догляду, допомоги, освіти та підготовки, яких вони потребують, зокрема шляхом створення або забезпечення функціонування закладів і служб, достатніх та адекватних для досягнення цієї мети; б) захисту дітей та підлітків від недбайливості, насилля або експлуатації; с) надання захисту та спеціальної допомоги з боку держави дітям і підліткам, які тимчасово або постійно позбавлені допомоги з боку їхніх сімей; забезпечення дітям і підліткам безкоштовної початкової і середньої освіти, а також заохочення до регулярного відвідування школи. По-восьме, декларує

право осіб похилого віку на соціальний захист (ст. 23), відповідно до якого Сторони зобов'язуються самостійно або у співробітництві з громадськими чи приватними організаціями вживати відповідних заходів або заохочувати відповідні заходи, зокрема, для: надання особам похилого віку можливості якомога довше залишатися повноцінними членами суспільства, шляхом: а) забезпечення достатніх ресурсів, які дозволяють їм жити на задовільному рівні і брати активну участь у суспільному, соціальному і культурному житті; б) забезпечення інформації про послуги і програми, які існують для осіб похилого віку, а також про можливості їх використання такими особами; надання особам похилого віку можливості вільно вибирати спосіб свого життя і незалежно жити у знайомому для них оточенні так довго, як вони забажають і зможуть, шляхом: а) забезпечення житла, пристосованого до їхніх потреб і стану здоров'я, або шляхом надання належної допомоги для реконструкції їхнього житла; б) забезпечення медичного обслуговування та послуг, яких вимагає їхній стан здоров'я; забезпечення особам похилого віку, які проживають у будинках для престарілих, гарантій надання належної допомоги повагою до їхнього особистого життя і гарантій участі у прийнятті рішень, що стосуються умов життя у їхньому будинку для престарілих. По-дев'яте, встановлює право на захист від бідності та соціального відчуження (ст. 30), згідно з яким Сторони зобов'язуються: а) у рамках загального та узгодженого підходу вживати заходів для надання особам, що живуть або можуть опинитися в ситуації соціального відчуження або бідності, а також членам їхніх сімей ефективного доступу, зокрема, до роботи, житла, професійної підготовки, освіти, культури і соціальної та медичної допомоги; б) переглядати ці заходи з метою їхнього коригування у разі необхідності.

Отже, за своєю суттю ЄСХ запроваджує систему основоположних соціальних прав та контекстних напрямів щодо їх реалізації з боку держав-членів Ради Європи. Тому конкретні кроки з імплементації положень ЄСХп значною мірою залежать від політичної волі уповноважених владних інституцій. Разом із тим імплементаційні кроки ускладнені тим, що Україна продовжує практику реанімації застарілих законів, які не відповідають потребам сьогодення та не стимулюють реальні, реформаторські дії [15]. Варто наголосити, що на виконання положень ст. 12 Європейської соціальної хартії (переглянутої) Україна підписала

10.11.2016 Європейський кодекс соціального забезпечення [16], який є орієнтиром для формування в Україні європейської моделі соціального забезпечення. Питанням соціального захисту інвалідів присвячено Частину IX «Допомога по інвалідності» Європейського кодексу соціального забезпечення (Ст. 53-58) [17].

Таким чином, ЄСХп як джерело права соціального забезпечення має такі основні риси: відображає та фіксує європейську практику та досвід у сфері соціального забезпечення; належить до системи міжнародно-правових договорів у сфері соціального забезпечення; як міжнародний договір є складовою частиною національного законодавства про соціальне забезпечення; містить норми, які містять основоположні соціальні права; містить норми, які містять основоположні соціальні гарантії; є міжнародно-правовим базисом формування системи європейських соціальних стандартів; виступає міжнародно-правовим базисом розвитку внутрішнього законодавства про соціальне забезпечення; акти внутрішнього законодавства про соціальне забезпечення мають відповідати нормам ЄСХп; потребує адекватної імплементації у внутрішнє національне законодавство про соціальне забезпечення; підлягає нагляду та контролю. У юридичній літературі наголошується, що, здійснюючи адаптацію, держави, у тому числі й Україна, мають враховувати особливості юридичної оцінювальної діяльності органів Ради Європи щодо звітів держав про рівень дотримання Хартії. Норми Хартії містять імперативні і диспозитивні юридичні норми. До особливостей останніх належить надання можливостей Договірним Сторонам самостійно встановлювати зміст обов'язків диспозитивного характеру залежно від наявних економічних та соціальних умов, головним показником дотримання зобов'язань державою виступає загальна тенденція відповідності поставленій меті і постійне підвищення гарантій. Другою особливістю реалізації диспозитивних норм Хартії є необхідність обов'язкового вивчення та врахування тлумачень таких положень спеціальним органом Ради Європи – Європейським комітетом із соціальних прав – Комітетом незалежних експертів, оскільки більшість висновків цього органу врешті формалізується у вигляді рекомендацій та попереджень Комітету міністрів Ради Європи [11, с. 8-9].

Перспективними напрямками розвитку законодавства про соціальне забезпечення через призму положень ЄСХп є такі: 1) формування чіткого та узгодженого плану соці-

альних реформ та розвитку законодавства про соціальне забезпечення; 2) формування єдиного, чіткого та узгодженого плану виконання Україною міжнародних соціальних зобов'язань, а також імплементації європейських соціальних стандартів; 3) гармонізація соціальних позицій інститутів державної влади та громадянського суспільства; 4) розроблення та впровадження практики європейських соціальних стандартів та гарантій; 5) підвищення ефективності та дієвості механізмів реалізації, правової охорони усієї системи соціальних прав; 6) розвиток новітнього законодавства про соціальне забезпечення, його систематизація та кодифікація з урахуванням положень ЄСХп; 7) розроблення проекту Соціального кодексу України з урахуванням положень ЄСХп; 8) організація належного моніторингу дотримання та реалізації європейських соціальних стандартів відповідно до ЄСХп; 9) запровадження дієвого державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства про соціальне забезпечення; 10) розвиток дієвих та доступних механізмів захисту порушених соціальних прав.

Список використаних джерел:

1. Іншин М. І. Соціальна держава: сутність і перспективи / М. І. Іншин, Д. І. Сіроха // Актуальні проблеми соціального права : збірник матеріалів учасників всеукраїнських соціальних програм (заходів) ВГОІ «Інститут реабілітації та соціальних технологій» у 2014 р. / за загальною редакцією М. І. Іншина, В. Л. Костюка, В. О. Попелюшка. – К.: ПВГОІ «ІР СТ Україна», 2015. – С. 17-21.
2. Україна вступила до Ради Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.calendarium.com.ua/ua/ukraina_vstupila_do_radi_jevropi_1995.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та європейським союзом, європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода від 27.06.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/paran2820#n2820.
4. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 40. – Ст. 2021.
5. Костюк В. Л. Європейський кодекс соціального забезпечення у контексті новітньої моделі джерел права: проблеми та тенденції / В. Л. Костюк, О. Я. Мельник // Традиції та новачі юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2017 р.): у 2-х т. – Т. 1 / відп. ред. Г. О. Ульянова. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – С. 535-540.
6. Крентовська О. Старіння населення як детермінуючий фактор удосконалення державної соціальної політики в Україні / О. Крентовська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%B0/Downloads/zpnapdu_2009_2_27.pdf.
7. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
8. Європейська соціальна хартія : Хартія Ради Європи від 18.10.1961 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_300/print1518091139482732.
9. Європейська соціальна хартія (переглянута) : Хартія Ради Європи від 03.05.1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
10. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої) : Закон України від 14 вересня 2006 року №137-V // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 43. – Ст. 418.
11. Феськов М. М. Європейська соціальна хартія (переглянута) і трудове законодавство України: питання адаптації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / М. М. Феськов ; Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2002. – 19 с.
12. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 року № 1906-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 50. – Ст. 540.
13. Право соціального забезпечення в Україні : підручник / [Т. А. Занфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипко та ін.]; за заг. ред. Т. А. Занфірової, С. М. Прилипко, О. Я. Ярошенка. – 2-ге вид., перероб. і доповн. – Х.: ФІНН, 2012. – 640 с.
14. Трудове право України : підручник / за заг. ред. М. І. Іншина, В. Л. Костюка. – Київ. Юрінком Інтер, 2017. – 600 с.
15. Мельник В. П. Роль міжнародних договорів України у правовому регулюванні соціального захисту осіб з інвалідністю / В. П. Мельник, О. Я. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». – 2017. – № 1(15). – Серія «Право» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17mvprozi.pdf>.
16. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 березня 1991 року № 875-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 21. – Ст. 252.
17. Європейський кодекс соціального забезпечення : Рада Європи; Кодекс, Міжнародний документ, Класифікація від 16.04.1964 № ETS № 48 (Редакція від 06.11.1990) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_329.

В этой статье исследуются ключевые и фундаментальные аспекты, связанные с действием на территории Украины Европейской социальной хартии. Подчеркнута важность учета европейского опыта и практики в развитии современной модели социального обеспечения. Исследованы сущностные и содержательные аспекты Европейской социальной хартии. Сделаны выводы и предложения, в частности, отмечены основные тенденции развития законодательства о социальном обеспечении в условиях интеграционных процессов.

Ключевые слова: социальное обеспечение, социальная политика, источники права социального обеспечения, международные социальные стандарты, имплементация норм европейского социального права, европейские социальные стандарты, законодательство о социальном обеспечении.

The article deals with the key and fundamental aspects related to the action of the European Social Charter on the territory of Ukraine. The importance of taking European experience and practice into the development of a modern social security model is emphasized. The substantive and substantive aspects of the European Social Charter are explored. Conclusions and suggestions are made, in particular, the main tendencies of the development of legislation on social security in the conditions of European integration processes are emphasized.

Key words: social security, social policy, sources of social security law, international social standards, implementation of the norms of European social law, European social standards, legislation on social security.

